

Ministerie van EZ
Directie Natuur en Biodiversiteit
NB-wet team, t.a.v. de heer P.E.C. Kelderman
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Middelburg, 8 september 2016

Betreft: zienswijze maatwerkgeul Wielingen

Geachte heer Kelderman,

Sinds 1 augustus 2016 ligt de aanvraag voor een vergunning voor de realisatie van een maatwerkgeul in de Natura 2000-gebieden Vlake van de Raan en Westerschelde & Saeftinghe op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 ter inzage, welke is ingediend door BMD Advies namens Zeeland Seaports. Vanwege de slechte staat van instandhouding van Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe, de mogelijke precedentwerking die van dit project uit kan gaan én diverse onjuistheden/onzekerheden in de bijbehorende Passende Beoordeling, maken de Natuur- en milieuorganisaties in de Zuidwestelijke Delta, verenigd in de Coalitie Delta Natuurlijk¹, gebruik van de mogelijkheid om te reageren op deze vergunningsaanvraag. Onze organisaties verzoeken dringend om de benodigde vergunning niet te verstrekken. Onze zorgen willen wij graag nader toelichten in deze zienswijze.

1. Slechte staat van instandhouding Westerschelde

Het Natura 2000-gebied Westerschelde bevindt zich al vele jaren in een zeer ongunstige staat van instandhouding. Dit is veroorzaakt door het proces van inpolderingen, de vele economische activiteiten én het tot driemaal toe verdiepen van de vaargeul van de Westerschelde welke ertoe heeft geleid dat er een disbalans is ontstaan tussen diepte en breedte van het estuarium. Dit, terwijl de Westerschelde één van de enige nog functionerende estuaria in noordwest Europa is. Afgelopen jaren is de druk op het ecosysteem en de natuurwaarden nog verder toegenomen. Denk hierbij aan het continue baggeren, de zandruilproef, verdere openstelling van buitendijkse werkwegen langs de oever en toenemende scheepvaart. De aanleg van een maatwerkgeul in de Wielingen is de volgende activiteit die druk op het ecosysteem uitoefent terwijl de maximaal toelaatbare druk volgens onze organisaties al lang bereikt is. Volgens onze organisaties dient, voordat dergelijke activiteiten worden uitgevoerd, eerst de staat van instandhouding aanzienlijk te verbeteren om te zorgen dat dit ecologisch én economisch belangrijke estuarium behouden blijft voor de toekomst.

---

¹ De Coalitie Delta Natuurlijk is een samenwerkingsverband van Natuurmonumenten, Vogelbescherming Nederland, Wereld Natuur Fonds, Het Zeeuwse Landschap, Natuur- en Milieufederatie Zuid-Holland, Zuid-Hollands Landschap, Brabants Landschap, Brabantse Milieufederatie en Zeeuwse Milieufederatie.

2. Precedentwerking

In de provincie Zeeland is veel onrust ontstaan tijdens de laatste drie verdiepingen van de Westerschelde in verband met hoogwaterveiligheid, de natuurschade en de bijbehorende, nog steeds niet volledig uitgevoerde, natuurherstelmaatregelen. Daarom is in 2007 de motie van GroenLinks aangenomen door Provinciale Staten om, gelet op “de ogenschijnlijk onherstelbare schade bij verdere ingrepen in het estuarium”, “een vierde verruiming (verdiepen en verbreden) van de Westerschelde binnen het raam van de lange termijn visie als onhaalbaar c.q. ongewenst moet worden beschouwd omdat deze vergaande consequenties heeft voor veiligheid en natuurlijkheid”. Het aannemen van deze motie laat zien dat politiek Zeeland afwijzend staat tegen een verdere verdieping. Ondanks dat het hier gaat om een relatief beperkte ingreep en niet om een algehele verdieping, is de aanleg van een maatwerkgeul in de Westerschelde wel een ongewenst signaal dat in de toekomst meer mogelijk is. Hierbij kan worden gedacht aan afzonderlijke, opeenvolgende projecten, waardoor er per weg te halen ‘drempel’ geen significante effecten optreden (deze verdisconteren zich dan immers in de bestaande situatie na de verdieping). Hiermee wordt de indruk gewekt dat een volgende verdieping wél zou kunnen worden uitgevoerd, mits verhuuld in termen als ‘het weghalen van drempels’. Onze organisaties zijn daarom van mening dat het toestaan van deze maatwerkgeul niet alleen ecologisch grote gevolgen kan gaan hebben, maar ook politiek – bestuurlijk voor Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe én Vlake van de Raan.

3. Onjuistheden / onzekerheden ecologisch onderzoek

Wij constateren diverse tekortkomingen in de Passende Beoordeling die de basis vormt van de aangevraagde vergunning. Significante effecten kunnen hierdoor volgens onze organisaties niet worden uitgesloten.

- Op pagina 20/21 wordt gesteld dat *“Ook de aanvoergebieden van sediment behoren tot het hoogdynamische diepe sublitoraal (onderdeel van het habitatype H1130) en de (eco)morfologische karakteristieken veranderen niet door het baggeren. Het ecosysteem op de baggerlocatie en in de directe nabijheid verandert niet en er zijn geen effecten op het habitatype H1130. Morfologische effecten op deze locatie wordt daarom niet beschouwd. De stortlocatie van de Wielingen ligt ter plaatse van een relatief diep uitgeschuurd gedeelte van de geul. Het gebied waar gestort wordt, evenals de omgeving van de stortlocatie, is onderdeel van het hoogdynamische diepe sublitoraal (onderdeel van het habitatype H1110B). De (eco)morfologische kenmerken van de stortlocatie en de nabije omgeving veranderen niet door het verspreiden. Het habitat op de stortlocatie en in de directe nabijheid daarvan verandert niet. Deze aspecten hoeven niet nader te worden beschouwd.”*. Echter, deze redenering is nogal kort door de bocht en wordt niet nader onderbouwd. Verdieping van een rivier(monding) zorgt immers voor een disbalans tussen diepte en breedte van de rivier, waardoor dit systeem gaat zoeken naar een nieuwe balans met alle gevolgen van dien. Verslechtering van dit habitatype valt dus niet uit te sluiten. Dit wordt bevestigd door de effectenindicator voor dit habitatype, waaruit blijkt dat dit habitatype gevoelig is voor veranderingen in de aspecten ‘stroomsnelheid’, ‘dynamiek substraat’ én ‘mechanische verstoring’. Doordat dit habitatype zich, net als H1110B, al in een zeer slechte staat (H1130) respectievelijk slechte staat (H1110B) van instandhouding bevindt zal elke

extra verslechtering snel significant zijn. Verslechtering van dit habitatype valt dus niet uit te sluiten. Bovendien is hier alleen gekeken naar de monding en de effecten ter plaatse van de bagger- en stortlocatie, niet naar de gevolgen op natuurwaarden verderop in de Westerschelde;

- Op pagina 42 van de Passende Beoordeling wordt gesteld dat *“voor de soorten bontbekplevier, rosse grutto, scholekster, steenloper en strandplevier worden de doelen in de huidige situatie niet behaald. Dit is te verklaren door afnemend foerageergebied (minder laagdynamisch gebied) en een lagere hoeveelheid bodemfauna waaronder schelpdieren”*. Door de aanleg van de maatwerkgeul ontstaat er echter een zeer grote slibpluim binnen de Natura 2000-begrenzing van de Westerschelde en Vlakte van de Raan:
  - o Deze slibpluim kan grote gevolgen hebben voor de aanwezige bodemfauna welke door overslibbing of lichtgebrek af kan sterven en hierdoor niet beschikbaar komt voor deze Natura 2000-doelsoorten. Voor filterfeeders kan het zijn dat ze de slibpluim overleven, zoals beschreven op pagina 83, maar wel een vertraagde groei hebben door de energie die nodig is om extra slibdeeltjes kwijt te raken die ze binnen krijgen én verminderd aanbod voedsel door afgenomen primaire productie. Het aanbod voor foeragerende vogels zal dus zowel kwalitatief als kwantitatief afnemen, terwijl deze soorten al onder druk staan. Dit effect in relatie tot voedselaanbod voor vogelsoorten is niet beschouwd in de passende beoordeling, terwijl het wel degelijk (significant) negatief kan zijn. Ook komen juist in de winter veel steltlopers voor langs het plangebied aldus de passende beoordeling, evenals eenden, zwanen en ganzen. Significant negatieve effecten kunnen niet worden uitgesloten;
  - o Ook zal door de maatwerkgeul vaker moeten worden gebaggerd (tot 5% extra baggervolume per 2 jaar) wat leidt tot nog verdere vertroebeling (dan de reeds te hoge vertroebeling) en daarmee verdere verslechtering van het voedselaanbod. Hier wordt makkelijk overheen gestapt, terwijl het ecosysteem al onder zware druk staat door de aanwezige baggerwerkzaamheden. Dit zal moeten worden meegenomen in de toetsing van effecten;
  - o Hetzelfde probleem geldt voor de kraamkamerfunctie van dit gebied welke mogelijk door deze zeer grote slibpluim en/of de realisatie van de maatwerkgeul zelf aangetast kan worden. Uit onderzoek van Het Zeeuwse Landschap bij de Hooge Platen bleek juist dat ook in de gebieden die gekenmerkt waren als ‘hoogdynamisch’, er aanzienlijke hoeveelheden jonge vis voor kwam. Ook dit kan leiden tot significant negatieve effecten op Natura 2000-doelsoorten. Pagina 44 stelt immers dat *“De fuut en middelste zaagbek hebben een negatieve trend in de Westerschelde, (...) mogelijk door tekort aan kleine vis”*;
  - o Ondanks dat de grootste slibpluim van tijdelijke aard is, kan dat gezien de slechte staat van instandhouding van deze vogelsoorten leiden tot een verdere verslechtering: de natuur heeft immers ook tijd nodig om te herstellen en is na het verdwijnen van de slibpluim niet gelijk hersteld. Er is niet inzichtelijk gemaakt wat er, door het uitvoeren van de werkzaamheden in de winterperiode, wel voor effect is op de primaire productie en de bodemfauna: in de winter is de primaire productie lager (licht is hier over het algemeen de beperkende factor) maar niet afwezig. Daarbij staat deze al onder druk door een hogere achtergrondconcentratie aldus

pagina 56. Er is niet inzichtelijk gemaakt wat deze lagere primaire productie op de korte en langere termijn voor effect heeft op de instandhoudingsdoelstellingen. Significant negatieve effecten kunnen dus niet worden uitgesloten. Daarbij is voor de effecten op de primaire productie gebruik gemaakt van het model van Consulmij (2007). De VNSC heeft ook een model hiervoor laten ontwikkelen specifiek voor de Westerschelde. Wij zien graag dat dit model ook gebruikt wordt om hier meer inzicht in te verwerven en risico's voor de natuur verder te minimaliseren;

- Volgens het 'kennisdocument Fint' van Sportvisserij Nederland wordt voor de doelsoort Fint *"Aangenomen dat de juveniele vissen vrij helder water nodig hebben voor het vangen van voedsel. Ook oudere vissen, die in de kustgebieden leven, zullen vrij helder water nodig hebben voor het vinden van voedsel"*. Een slibpluim van 45 km bij 10 km zal daardoor naar ons idee een negatief effect hebben op de hier voorkomende populatie en deze doelsoort voor Natura 2000 Westerschelde & Saeftinghe. Zo wordt er niet ingegaan op de gevolgen van de aanleg van de maatwerkgeul op de in dit gebied opgroeiende vissen. Terwijl dit juist de vissen zijn die volgens de Passende Beoordeling zijn aangetroffen in het gebied (*"kleinere exemplaren"*). Ook zijn onze organisaties van mening dat het uitgangspunt dat de beschermde vissoorten de baggerschepen mijden (pag 55), gezien de continue verstoring in het gebied door scheepvaart en optredende gewinning, niet correct is. Hierdoor kunnen de effecten groter zijn dan hier beschreven, al dan niet significant. De zekerheid moet worden verkregen dat significante effecten zijn uitgesloten, dit kan niet gebeuren op onzekere vage aannames die niet worden onderbouwd. Hier dient nader onderzoek naar gedaan te worden voordat deze activiteit plaats zou gaan vinden. Anders kan overeenkomstig het voorzorgsbeginsel geen vergunning voor deze activiteit worden verleend, omdat er wetenschappelijk gezien redelijkerwijs nog twijfel bestaat dat significante schadelijke gevolgen zijn uitgesloten;
- Bij het onderdeel cumulatieve effecten wordt elke in de analyse genoemde activiteit afgedaan met de zin dat de genoemde activiteit geen significante effecten tot gevolg heeft, waardoor significante effecten als gevolg van cumulatie ook niet gaan optreden in de Wielingen. Juist de opeenstapeling van vergelijkbare activiteiten in een systeem dat al zwaar onder druk staat leidt er juist toe dat er een significant effect op kan gaan treden. Ook wordt er niet ingegaan op het geplande Windpark Borssele dat wel degelijk vergund is en grote impact gaat hebben op de Natura 2000-gebieden Vlake van de Raan en Westerschelde & Saeftinghe qua onderwatergeluid en vertroebeling.

4. Gebrek aan zorg voor Natura 2000-gebied Westerschelde

De realisatie van een maatwerkgeul in de Wielingen, zonder hierbij een begeleidende impuls voor natuurherstel van de Westerschelde, geeft een politiek verkeerd signaal af. Dit project is immers het volgende project waar alleen naar toegankelijkheid gekeken wordt en niet, zoals het streven is bij projecten rondom de Westerschelde, naar het complete verhaal van "toegankelijkheid, natuurlijkheid en veiligheid". Onze organisaties hebben bij de initiatiefnemer van de maatwerkgeul aangegeven dat het ons verbaast dat dit het volgende project is in de Westerschelde waarbij alleen gekeken wordt naar gebruiken en niet naar het versterken van het gebied op alle drie de pijlers (natuurlijkheid, veiligheid, toegankelijkheid). Ook is nut en noodzaak voor onze organisaties nog niet voldoende aannemelijk gemaakt aangezien er, volgens de uitgangspunten, slechts een toename van

de scheepvaart van 1 à 2 schepen per jaar verwacht wordt na realisatie terwijl de natuurlijkheid weer verder wordt aangetast.

Ten slotte

Onze organisaties concluderen dat significant negatieve effecten niet kunnen worden uitgesloten. Wij dringen nogmaals aan op het niet-vergunnen van deze activiteit om een verdere verslechtering van de Westerscheldenatuur te voorkomen. Onze organisaties benadrukken daarbij de noodzaak tot het verbeteren van de staat van instandhouding voordat activiteiten worden uitgevoerd die de toegankelijkheid verder verbeteren.

Met vriendelijke groet, mede namens Natuurmonumenten, Vogelbescherming Nederland, Wereld Natuur Fonds, Het Zeeuwse Landschap, Natuur- en Milieufederatie Zuid-Holland, Zuid-Hollands Landschap, Brabants Landschap en Brabantse Milieufederatie,

Teus Baars
directeur a.i. Zeeuwse Milieufederatie

